

مقصر کیست؟

بررسی خستگی‌ها و دشواری‌های زائران اربعین حسینی

این گزارش همچنان گزارش‌هایی از ازدحام جمعیت در مرزهای زمینی روی خروچی رسانه‌ها قرار می‌گیرد. مطابق گفته‌های استاندار کردستان همچنان بخشی از مرزهای زمینی بسته است و تنها زائرانی که توانسته‌اند بلیت هواپیما تهیه کنند، به‌راحتی خودشان را به راهپیمایی اربعین رسانده‌اند. این در حالی است‌که تا چند روز پیش هیچ هشداری درباره پیش‌آمدن شرایط عجیب در راهپیمایی اربعین به زائران داده نشده بود. دولت با درنظرگرفتن یک وام ویژه با شرایط دریافت و پرداخت متفاوت در حال تشویق مردم برای حضور در این راهپیمایی بود و در صداوسیما هم مدام مردم را به حضور در این راهپیمایی تشویق می‌کرد. با این حال از سه روز پیش یکباره اوضاع تغییر کرد. زائران زیادی در مرز منتظر ماندند. رسانه‌ها از ایرانی‌های حاضر در عراق خواستند تا زود زیارت‌شان را به پایان برسانند و به ایران بازگردند و از آنهایی که در ایران حاضر بودند هم خواسته شد که به سمت مرزها حرکت نکنند. شبکه‌های اجتماعی پر از ویدئوهایی است که وضعیت زائران را لب مرز یا در عراق نامناسب نشان می‌دهد. به نظر می‌رسد عراق امسال چندان آماده میزبانی از ایرانی‌ها نبوده و به اشکال مختلف هم این آماده‌نبودن یا نارضایتی‌اش را هم نشان داده است. مهم‌ترینش این است که بلافاصله بعد از سفر وزیر کشور ایران به عراق و حضور در بغداد وضعیت مرزها متفاوت شد و خبر رسید که مرزها بسته شده‌اند.

را لب مرز یا در عراق نامناسب نشان می‌دهد. به نظر می‌رسد عراق امسال چندان آماده میزبانی از ایرانی‌ها نبوده و به اشکال مختلف هم این آماده‌نبودن یا نارضایتی‌اش را هم نشان داده است. مهم‌ترینش این است که بلافاصله بعد از سفر وزیر کشور ایران به عراق و حضور در بغداد وضعیت مرزها متفاوت شد و خبر رسید که مرزها بسته شده‌اند.

زائران زیادی در مرز منتظر ماندند. رسانه‌ها از ایرانی‌های حاضر در عراق خواستند تا زود زیارت‌شان را به پایان برسانند و به ایران بازگردند و از آنهایی که در ایران حاضر بودند هم خواسته شد که به سمت مرزها حرکت نکنند. شبکه‌های اجتماعی پر از ویدئوهایی است که وضعیت زائران را لب مرز یا در عراق نامناسب نشان می‌دهد. به نظر می‌رسد عراق امسال چندان آماده میزبانی از ایرانی‌ها نبوده و به اشکال مختلف هم این آماده‌نبودن یا نارضایتی‌اش را هم نشان داده است. مهم‌ترینش این است که بلافاصله بعد از سفر وزیر کشور ایران به عراق و حضور در بغداد وضعیت مرزها متفاوت شد و خبر رسید که مرزها بسته شده‌اند.

زائران زیادی در مرز منتظر ماندند. رسانه‌ها از ایرانی‌های حاضر در عراق خواستند تا زود زیارت‌شان را به پایان برسانند و به ایران بازگردند و از آنهایی که در ایران حاضر بودند هم خواسته شد که به سمت مرزها حرکت نکنند. شبکه‌های اجتماعی پر از ویدئوهایی است که وضعیت زائران را لب مرز یا در عراق نامناسب نشان می‌دهد. به نظر می‌رسد عراق امسال چندان آماده میزبانی از ایرانی‌ها نبوده و به اشکال مختلف هم این آماده‌نبودن یا نارضایتی‌اش را هم نشان داده است. مهم‌ترینش این است که بلافاصله بعد از سفر وزیر کشور ایران به عراق و حضور در بغداد وضعیت مرزها متفاوت شد و خبر رسید که مرزها بسته شده‌اند.

دولتی در سایه برای حکمرانی به بهانه «فضای مجازی»

به دست بگیرد. این پیشنهاد که اولین‌بار توسط رضا تقی‌پور، دبیر کمیسیون مشترک طرح صیانت در مجلس، به عنوان بخشی از نسخه جدید طرح صیانت به صورت ناگهانی روی میز گذاشته شده بود و بدون آنکه حتی نمایندگان عضو کمیسیون در جریان تدوین آن باشند، در کمیسیون تصویب شده بود، درنهایت با مداخله معاونت قوانین و حوزه ریاست مجلس رد شد و با اوج‌گیری انتقادات مردمی منجر به انحلال کمیسیون طرح صیانت در مجلس شد. اما حالا همین پیشنهاد سر از شورای عالی فضای مجازی درآورد و در قالب به‌رورزسانی آیین‌نامه کمیسیون تنظیم مقررات، در سکوت خبری و دور از نماینده‌های مجلس مصوب شده است. مصوبه‌ای که البته استحکام و قدرت و ضمانت اجرایی قوانین مجلس را ندارد و از نظر حقوقی دچار اشکالات جدی است.

اما اشکال ایده «تنظیم‌گر تنظیم‌گران» چیست؟ در چند لایه می‌توان این بحث را مورد بررسی قرار داد. اما اساسی‌ترین اشکالی که به آن وارد شده، از منظر حقوقی است. حقوق دانان معتقدند این ایده که حالا در قالب مصوبه «کمیسیون تنظیم مقررات فضای مجازی» بروز کرده رویه‌ای خطرناک و فراقانونی ایجاد کرده است. رویه‌ای که منجر به دورزدن ساختار حاکمیتی قوای سه‌گانه و زیرگذاشتن اصل تفکیک قوا می‌شود و با ایجاد یک نهاد بالادستی غیرقابل نظارت و غیرپاسخ‌گو، می‌تواند منجر به یک دولت در سایه شود. شاید بد نباشد کمی رتی من مصوبه اخیر شورای عالی فضای مجازی دقیق‌تر شسویت تا ببینیم مصادیق این مداخله فراقوه‌ای که از دیدگاه کارشناسان مرکز پژوهش‌های مجلس مغایر با قانون اساسی دانسته شده بود و منجر به نگرانی و هشدار حقوق‌دانان برای ایجاد «قوای جدید برای فضای مجازی» شده است، چیست.
باید از همان ابتدای این سند شروع کنیم. ذیل ماده اول در تعریف تنظیم‌گر، هر گونه «اقدام حاکمیتی» برای «تسهیل، توسعه،

عکس: یعنی نیاندی مهر

کرپلا و نجف کوتاه کنند تا دیگر زائران عزیز و هم‌وطنان بیان بتوانند به فیض زیارت نائل شوند. همچنین طبق آمارهایی که سازمان هلال احمر منتشر کرده تا روز جمعه ۹ رانر ایرانی در عراق جان باخته‌اند. پیرحسین کولیوند با اشاره آمار مراجعات زائران ایرانی به نیروهای هلال احمر در عراق گفت: تا به امروز سه‌هزارو ۷۶۴ نفر از زائران در کرپلای معلی به مراکز درمانی که تحت پوشش هلال احمر جمهوری اسلامی هستند، مراجعه کردند. بیشترین مراجعه زائران در کرپلا به دلیل تریقات، سرم‌تراپی و تست قند خون بوده است. کولیوند همچنین گفت: متأسفانه ۹ نفر از زائران ایرانی در کرپلا جان باختند. یبگیری‌های «شرق» برای ارتباط با مسئولان مربوطه و درخواست توضیح از آنها درخصوص وضعیت پیش‌آمده در مرزها هم تا عصر روز گذشته به جایی نرسید.

پهنای باند بین‌الملل، جای چندانی برای خوش‌بینی باقی نمی‌گذارد. اشکال اساسی دیگری که در قوانین و مصوبات این حوزه در شورای عالی فضای مجازی و از جمله در کمیسیون عالی دیده می‌شود، تعریف مبهم، جامع و نه مانع «فضای مجازی» است که در انتهای بسیاری از عناوین و قوانین دیده می‌شود؛ طبق تعاریف ذیل ماده اول، خدمات فضای مجازی «خدماتی است که مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات به صورت خودکار و با کمترین مداخله انسانی بر روی شبکه ملی اطلاعات ارائه می‌شود». این تعریف اگر چه دشمنی کلی از فضای مفهومی این عبارت به دست می‌دهد، اما مشخص نیست دقیقاً منظور از «خودکار» بودن یا «کمترین مداخله انسانی» چیست، حد و اندازه این مبتنی‌بودن بر فناوری اطلاعات و ارتباطات چگونه تشخیص داده می‌شود و مرجع مربوط به تشخیص آن کیست؟ شاید بخشی از حدود اختیارات ذیل عنوان حکمرانی «فضای مجازی» را بتوانیم ذیل بند ۳- ۱-۶-۱ پایبیم؛ «نظام رسانه، نظام هویت، کلان‌داده‌های ملی، حوزه بین‌المللی، سرمایه‌گذاری‌های خارجی، رمزآز و فناوری‌های نوپهور مانند زنجیره بلوکی و هوش مصنوعی» از مصادیق حکمرانی «فضای مجازی» دانسته شده است! مصادیقی که تصمیم‌گیری درباره هر یک از آنها در کشور نیاز به چندین طرح یا لایحه دارد و هر کدام ذیل یک وزارتخانه می‌تواند مورد بررسی و مدیریت قرار گیرد. به عبارت دیگر تنوع موضوعات ذیل آنها به اندازه‌ای است که «تنظیم‌گری» آنها (مطابق با تعریف فوق) نیاز دارد در حد و اندازه یک دولت نیاز دارد! اینجا هم ما تصویر دولتی موازی را می‌بینیم که تلاش دارد قوای سه‌گانه و روندهای تعریف‌شده در قانون اساسی کشور را دور بزند و رأسا هر چیزی را که مربوط به زندگی و کسب‌وکار مردم است به بهانه ارتباطش با «فضای مجازی» مدیریت کند.

با مرور این مصوبه جدید شورای عالی فضای مجازی، متوجه

نهادسازی، مقررات‌گذاری و ساماندهی فعالیت‌های حوزه مجازی یک زیست‌بوم» جزء وظایف تنظیم‌گران ذکر شده است. در حالی تسهیل و توسعه و ساماندهی کار قوه مجریه و با کمک و تعامل بخش خصوصی است، مقررات‌گذاری بسته به نوعش در اختیار قوه مقننه یا هیئت دولت است و نهادسازی دولتی یا حاکمیتی نیز نمی‌تواند بدون مصوبه مجلس یا حکم رهبری صورت پذیرد. اما تعارض حوزه اختیارات تنظیم‌گران به این محدود نبوده و «نظارت بر حسن انجام مسئولیت‌ها و تعهدات» که کار مجلس و قوه قضائیه است و «اعمال ضمانت‌های اجرایی مقررات بر تخلفات» که وظیفه قوه قضائیه است، به فهرست اختیارات بی حد و حصر این کمیسیون و تنظیم‌گران زیرمجموعه‌اش اضافه شده است.

این رویکرد در ادامه متن این مصوبه نیز حاکم است. در سراسر این سند شاهد عباراتی ذیل تعریف اختیارات و وظایف این کمیسیون عالی هستییم که گستردگی شگفت‌انگیزی دارد: عباراتی نظیر صدور مجوز فعالیت خدمات فضای مجازی، ایجاد نهادهایی تحت عنوان تنظیم‌گران، تصویب الزامات اجرایی و فنی و نظارتی، تصویب ضوابط کنترل کیفی و فنی، نظارت بر عملکرد دستگاه‌ها، حل اختلاف تنظیم‌گران، الزامات مدیریتی ترافیک داخلی و خارجی، انسداد خدمات‌دهندگان فضای مجازی با بیش از سه میلیون کاربر، مداخله در کلاه‌های تولیدی یا وارداتی از طریق اعمال حقوق ورودی، نظارت بر رقابت در بازار، رصد و پایش اجرای مصوبات، تنظیم مقررات مربوط به داده‌ها و حریم خصوصی، الزامات نرخ‌گذاری برای کلیه خدمات فضای مجازی و… در جای‌جای این سند دیده می‌شود. فهرست این حجم از اختیارات باعث می‌شود تصویری از یک دولت موازی در حوزه‌های مختلف زندگی مردم و کسب‌وکارها برای ما مجسم شود. تصویری که با توجه به سوابق مصوبات نگران‌کننده شورای عالی فضای مجازی برای محدود‌تکردن دسترسی مردم به اینترنت و

واکنش شورای پنجم به اظهارات مهدی چمران

بگذارید تخلفات زیر صفر بماند

هفته پیش مهدی چمران پیش از آنکه شهردار تهران گزارش یک‌ساله عملکرد خود را در صحن ارائه کند، به رسانه‌ها گفت که شهرداری تهران را زیر صفر تحویل گرفتیم، ماه‌ها تلاش شد تا وضعیت به صفر برسد و برنامه‌ریزی‌های لازم برای تحقق برنامه‌ها انجام شود. او گفته که اگرچه تا ایدئال و چشم‌اندازهایمان فاصله داریم، اما مقدمات لازم مانند توسعه مترو و ایجاد پایت فرسوده انجام شده است. تمام ابزارهای مترو و اتوبوس خالی بود، تعداد اتوبوس‌های تهران اکنون کمتر از تعداد لازم برای رفع نیاز پایتخت در حوزه حمل‌ونقل است و با آغاز مهر با ترافیک شدیدی مواجه خواهیم بود، لذا در تلاش هستیم تا ابتدای همراه تعدادی اتوبوس وارد چرخه حمل‌ونقل شهر شود. اعضای شورای شهر پنجم به سخنان چمران درخصوص اینکه «شهرداری را زیر صفر از اصلاح‌طلبان تحویل گرفت و ماه‌ها تلاش شده تا وضعیت به شرایط امروز برسد» واکنش نشان داد و ۷ اصلاح رویه که در جهت شفافیت و مقابله با تخلف از سوی مدیریت شهری گذشته انجام شدند را تشریح کردند و از چمران خواستند اگر قرار است این رویه‌ها به حالت گذشته بازگردد تهران زیر صفر نگه داشته شود. اعضای شورای شهر پنجم در نامه‌ای مشترک خطاب به چمران گفتند از آنجا که تلاش می‌کنیم مثبت‌اندیش باشیم، سعی می‌شود که با برداشت مثبتی از این اظهار نظر در راستای پاسخ‌گویی به افکار عمومی، به بررسی عملکرد دوره پنجم مدیریت شهری تهران بپردازیم. واقعیت این است همان‌گونه که گفتند: در دوره گذشته در برخی ابعاد عملکرد اصلاح‌طلبان در مدیریت شهری زیر صفر بوده است که به آنها اشاره می‌شود:

۱- در حوزه نیروی انسانی، اگرچه طی دوره مسئولیت شورای دوم، سوم و چهارم، یعنی ۱۲ سال تعداد استخدام رسمی و قراردادی و شرکتی در شهرداری تهران از ۳۰ هزار نفر به حدود ۷۰ هزار نفر رسید، اما در دوره پنجم، توانستیم بار نه تنها رشد آن را متوقف کنیم بلکه با بازنستختگی، بازنبینی و اتمام بعضی از قرارداده‌ا، و استعفاغی بخشی از نیروهای مازاد شهرداری، رشد تعداد نیروی انسانی شهرداری تهران که یکی از عوامل جدی افزایش هزینه اداره شهر و ناکارآمدی است، نه تنها به صفر بلکه به زیر صفر و حدود ۱۵ درصد نیز نسبت به گذشته کاهش داشت و به حدود ۵۹ هزار نفر رسید. ضمناً در بخش نیروهای بیمانکاران فعال در شهرداری که تعداد آنها به بالغ بر ۴۵ هزار نفر در سطح شهر رسیده بود. با بررسی و کنار گذاشتن نورچشمی‌ها و موجودین بدون حضور و بازنبینی قراردادهای نفر نیرو، حداقل حدود ۱۰ هزار نفر کاسته شد. ۲- در حوزه نابودی باغات و فضای سبز شهری، با وجود همه حساسیت و بیگیری‌های جناب آقای چمران در دوره دوم، سوم و چهارم نسبت به صیانت از فضای سبز و باغات تهران، متأسفانه در طول این سال‌ها بخش بزرگی از باغات تهران نزدیک به ۲۰۰ هکتار نابود و تبدیل به ساختمان و برج‌های اداری، تجاری و مسکونی شد به نحوی که

می‌شویم که متأسفانه «تدوین‌کنندگان» این مصوبات (که طبعاً خود اعضای شورای عالی فضای مجازی نیستند)، کمترین شناختی از دنیای تکنولوژی‌های فناوری اطلاعات و شبکه اینترنت ندارند و متوجه تغییر پارادایم مهمی که در حوزه زندگی، تجارت و طبعاً حکمرانی رخ داده است، نشده‌اند. آنها می‌خواهند در همه شئون زندگی مدرن مردم، از انتشار یا مطالعه یک کتاب الکترونیکی تا گذاشتن یک لایو، از گرفتن یک تاکسی اینترنتی تا ارسال یک ایمیل، از بازی آنلاین تا برقراری یک ارتباط ویدئویی شخصی، از فضای متاورس تا کریپتوکارسی و از تعرفه‌گذاری خدمات بخش خصوصی تا سرمایه‌گذاری‌های استارت‌آپی، ذیل یک قانون و یک کمیسیون دخالتی انحصاری داشته باشند. تدوین‌کنندگان نامشخص این اسناد، پشت درهای بسته مرکز ملی فضای مجازی، بدون مشارکت نخبگان دلسوزی که بسیاری از آنها در حال مهاجرت هستند و بدون همراهی بخش خصوصی، تصمیم دارند با ایجاد یک دولت در سایه، شامل اختیارات هر سه قوای حکومت، با روش‌های قدیمی مبارزه با ویدئو و ماهواره به مقابله با شبکه تمرکزگیز جهانی اینترنت بروند. جهان ایدئال‌شان شبکه‌ای است که مطابق با سند «طرح کلان و معماری شبکه ملی اطلاعات» مصوب این شورا در شهریور ۱۳۹۹، مصرف مردم از اینستاگرام و واتس‌آپ و گوگل و… در وهله اول کمتر از ۳۰ درصد از کل پهنای باند مصرفی کشور را شامل شود و هر سال ۱۵ درصد از آن کسر شود تا روزی به صفر میل کند! جهان ایدئال تدوین‌کنندگان این سند پشت درهای بسته مرکز ملی فضای مجازی، پشت درهای کشور رو به جهان بوده و هست. و این اراده‌ای نادرست است که معتقدم حتی از بسیاری از اعضای جلسات شورای عالی فضای مجازی نیز پنهان شده است. کاش گوش شوبایی باشد و چنین سندهایی را صرفاً به خاطر رفع فشار مسئولیت ناشی از عقب‌ماندگی در تکنولوژی تصویب نکنند.

حامد بیدی مدیرعامل کارزار

شورای عالی فضای مجازی که با هدف سیاست‌گذاری و ایجاد هماهنگی بین نهادهای مرتبط ایجاد شده بود، به‌تدریج حوزه اختیارات و فعالیت‌های خود را گسترش داد تا جایی که با مصوبه اخیرش و به‌رورزسانی آیین‌نامه قدیمی مربوط به کمیسیون عالی تنظیم مقررات (مصوبه ۲۵ شهریور ۹۱)، کام‌های نهایی خود را برای آنچه حقوق دانان یک «قوه» جدید در کنار سه قوه دیگر می‌نامند، بردارد. البته پیش از این هم این شورا با مصوباتی که شاکله «قانون» داشتند، در حوزه اختیارات قوه مقننه وارد شده بود و با فعالیت‌های مرکز ملی فضای مجازی عملاً بخشی از فرایندهای اجرایی مربوط به قوه مجریه را نیز بر عهده گرفته بود. اما حالا با اختیارات تامی که خودش برای خودش تصویب کرده، اجازه مداخله در تمامی حوزه‌های مربوط به اینترنت را به خود داده است. اجازه‌ای که نه در دستور اولیه رهبری مبنی بر تشکیل این شورا با هدف سیاست‌گذاری ذکر شده بود، نه توسط نمایندگان مردم در مجلس مورد تأیید قرار گرفته و نه از فیلتر شورای نگهبان و مجمع تشخیص مصلحت نظام رد شده است! تصمیمی عالی برای ایجاد کمیسوینی عالی تر با اختیاراتی است!

شاید بخش مهمی از مسئله از مفهوم نسبتاً جدیدی تحت عنوان «تنظیم‌گری» آغاز می‌شود. عبارتی که در آخرین نسخه طرح صیانت نیز ذکر شده و قرار بود ساختاری زیر نظر «تنظیم‌گر تنظیم‌گران» شکل بگیرد که کلید حکمرانی زیرساخت، خدمات و محتوای اینترنت را

شماره ۸۱ «اندیشه ی پویا» منتشر شد

سایه سخن نگفت

گزارشی از زندگی سیاسی و روشنفکری **امیر هوشنگ ابتهاج**

به همراه آثاری از: محمدافشین وفايي، جلیل دوستخواه، جواد مجابی، جلال خالقی مطلق

افسانه و واقعیت آلبز کامو

شصت سالگی رمان «ببگانه»

در گفت‌وگو با **منوچهر بدیعی**

تراژدی تبعید

به مناسبت در گذشت **عباس معروفی**

جامعه‌ی زنده
جامعه‌ی مرده

نقدهایی بر یک پژوهش

جامعه‌شناختی درباره‌ی

افول اجتماعی در ایران

با آثاری از: عباس عبیدی

محمدجواد کاشی، محمد فاضلی

آرمان ذاکری، جواد حیدری

سفر به اعماق جنگ اوکراین

گفت‌وگو با **سالار عبیده**

داستان نویسی که تا آخر خط رفته است

جنگ خیابانی

در روز ۲۸ مرداد

نوشتاری از صدرالدین الهی